

บทที่ 3

มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานบุคคล ในคดีอาญาของประเทศไทยและต่างประเทศ

ในบทนี้จะกล่าวถึงมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาของต่างประเทศ ซึ่งได้แก่ องค์การสหประชาชาติ ประเทศสหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่น รวมทั้งยังศึกษาถึงกฎหมายของประเทศไทยในเรื่องดังกล่าวด้วย เพื่อนำมาเปรียบเทียบและหาข้อปรับปรุงแก้ไขกฎหมายของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3.1 มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาของต่างประเทศ

มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองพยานของต่างประเทศนั้น มีรูปแบบมาตรการในการคุ้มครองพยาน แตกต่างกันไปตามความเหมาะสมของแต่ละประเทศ สำหรับบทบาทศาลในการคุ้มครองพยานของแต่ละประเทศอาจแตกต่างกันไปบ้าง ตามความแตกต่างในเรื่องระบบกฎหมายและรูปแบบการดำเนินคดีอาญา กล่าวคือ ประเทศที่อยู่ในระบบกฎหมาย Common Law เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ และเครือรัฐออสเตรเลีย การดำเนินคดีจะใช้ระบบกล่าวหา (Adversarial System) ซึ่งระบบกล่าวหาเป็นระบบการดำเนินคดีอาญาในปัจจุบัน โดยระบบกล่าวหา มีลักษณะสำคัญคือ ศาลมีบทบาทจำกัด เป็นเพียงผู้ตัดสินคดีเท่านั้น ไม่มีอำนาจในการสืบพยานเพิ่มเติมหรือช่วยคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดแสวงหาพยานหลักฐาน การดำเนินการพิจารณามีหลักเกณฑ์ละเอียดปลีกย่อยมาก ศาลใช้ดุลพินิจได้น้อยมาก คู่ความสองฝ่ายมีบทบาทสำคัญเป็นคู่ต่อสู้ซึ่งกันและกันเห็นได้ชัด ในคดีอาญาศาลจะไม่ช่วยโจทก์แสวงหาพยานหลักฐาน¹ ดังนั้น บางครั้งศาลอาจยกฟ้องทั้ง ๆ ปรากฏว่าจำเลยกระทำความผิดก็ได้ แต่พยานหลักฐานโจทก์มีข้อน่าสงสัย ต้องยกผลประโยชน์แห่งความสงสัยให้กับจำเลย และในระบบกล่าวหานี้ มีหลักเกณฑ์การสืบพยานที่เคร่งครัดมาก ศาลมีโอกาสดำเนินคดีได้น้อย มีบทตัดพยานเด็ดขาด ไม่ยอมให้ศาลรับฟังพยานนั้นเข้าสู่สำนวนความเลย นอกจากนี้มีการห้ามใช้คำถามนำในการถามพยานตนเอง² โดยคำนึงถึง

¹ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2543). *กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 218.

² Fyfe, N. (2005). *Facilitating witness co-operation in organized crime cases : an international review*. (Online). Available from: <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs05/rdsolr2705.pdf> [2562, 17 มกราคม].

สิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย และให้หลักประกันแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย เช่น จำเลยถือเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ความ เป็นต้น³

ดังนั้น มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองพยานของต่างประเทศนั้น ต้องคำนึงถึงสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นอันดับแรก เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ต้องคำนึงถึงสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งมีรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐรับรองเป็นหลักประกันไว้ ส่วนสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่น การดำเนินคดีจะใช้ระบบไต่สวน (Inquisitorial System) เจ้าพนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ ศาล ต่างก็มีหน้าที่ในการค้นหาความจริงให้ปรากฏด้วยตนเอง จึงมีบทบาทหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกแก่ผู้มาเกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม

3.1.1 การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาขององค์การสหประชาชาติ

องค์การสหประชาชาติ ได้กำหนดเรื่องการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายและพยานในคดีอาญา ในช่วงปี ค. ศ. 1980 มีการตื่นตัวและมีกระแสเรียกร้องให้มีการตระหนักถึงสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา โดยเรียกร้องให้ผู้เสียหายในคดีอาญาได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญามากขึ้น และเรียกร้องให้มีการชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญา⁴ ซึ่งต่อมาในปี ค.ศ. 1985 องค์การสหประชาชาติได้ออกปฏิญญารับรองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาขึ้นคือ “ปฏิญญาว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับผู้เสียหายในคดีอาญาและการใช้อำนาจโดยมิชอบ (Declaration of Basic Principle of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985)”⁵ เพื่อกำหนดหลักการพื้นฐานในการอำนวยความสะดวกและการปฏิบัติและคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายที่เหมาะสม ซึ่งผลจากปฏิญญาดังกล่าวนี้นี้ ประเทศต่าง ๆ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ และเครือรัฐออสเตรเลีย ได้มีการออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายขึ้น

³ สุจิตา ปิ่นศรีเพ็ชรกุล. (2558). *การอนุญาตให้พยานบุคคลนำทนายความหรือที่ปรึกษาเข้าร่วมการให้ถ้อยคำในชั้นสอบสวน*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 10.

⁴ Reid, S. T. (2000). *Crime and Criminology*. United States of America: The McGraw-Hill. p. 340.

⁵ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และคนอื่น ๆ. (2546). *มาตรฐานขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*. กรุงเทพฯ: เดือนตุลา. หน้า 115-120.

อีกทั้งยังได้กำหนดเกี่ยวกับรูปแบบโครงการคุ้มครองพยานไว้ใน UNDCP Model Witness Protection Bill 2000 โดยสำหรับบทบาทของศาลนั้นได้มีกำหนดไว้ดังต่อไปนี้⁶

3.1.1.1 คำสั่งศาลในการคุ้มครองพยานเกี่ยวกับการแสดงตน โดยผู้บัญชาการตำรวจ (Commissioner of Police) อาจยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อให้มีคำสั่งเกี่ยวกับการระบุชื่อตัวบุคคล ระบุสถานะของบุคคล การได้รับมอบอำนาจให้กระทำการตามคำสั่งนี้สามารถที่จะเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับสตีบัตร์ มรณะ บัตร์ หรือทะเบียนสมรสเพื่อความจำเป็นในการดำเนินการตามคำสั่งดังกล่าว ทั้งนี้ การดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ของศาลในกรณีนี้ ให้กระทำการลับและบรรดาข้อมูลทั้งหลายจะต้องถูกปิดผนึกเป็นอย่างดี⁷

3.1.1.2 การได้มาซึ่งข้อมูลในทางราชการ ที่เกี่ยวข้องกัมาตรการบริหารในการคุ้มครองพยาน ไม่ต้องแสดงเอกสารใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ในการคุ้มครองพยาน เว้นแต่อาจมีคำสั่งในทางตรงกันข้ามหรือดำเนินการใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความผิดตามพระราชบัญญัติ⁸ ซึ่งมีข้อยกเว้นให้เปิดเผยคือข้อมูลนั้นเป็นพยานหลักฐานสำคัญในคดี ซึ่งมีส่วนได้ส่วนเสียในเสรีภาพของบุคคล และการเปิดเผยข้อมูลนั้น จะไม่ก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อชีวิตหรือความปลอดภัยของบุคคลผู้เกี่ยวข้องในโครงการคุ้มครองพยาน⁹

ปฏิญญาว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับผู้เสียหายในคดีอาญาและการใช้อำนาจโดยมิชอบ (Declaration of Basic Principle of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985) ได้กำหนดสิทธิของผู้เสียหาย¹⁰ ที่สมควรได้รับการคุ้มครอง 4 ประการ ดังต่อไปนี้¹¹

⁶ วัตถุประสงค์ในรับประกันต่อตัวพยานว่าจะไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อกระบวนการในการพิจารณาสืบสวนคดี และการฟ้องร้องให้มีโทษทางอาญาร้ายแรง เพราะพยานที่ถูกคุกคามหรือถูกกระทำให้เกิดความกลัวต้องเข้ามาเบิกความต่อศาลโดยปราศจากการทำร้าย ข่มขู่ หรือคุกคาม หรือการกระทำอื่น ๆ

⁷ UNDCP Model Witness Protection Bill 2000 Section 5.

⁸ UNDCP Model Witness Protection Bill 2000 Section 9.

⁹ UNDCP Model Witness Protection Bill 2000 Commentary.

¹⁰ ผู้เสียหายจากอาชญากรรม (Victims of Crime) หมายถึง “ผู้ประสบผลร้ายหรือความเสียหาย ทั้งด้านชีวิต ร่างกาย จิตใจ และทรัพย์สิน อันเนื่องมาจากการละเมิดกฎหมาย ไม่ว่าจะเหยื่ออาชญากรรมนั้นจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล ซึ่งมีความหมายคล้ายคำนิยามที่ให้ไว้โดย องค์การสหประชาชาติที่กล่าวว่าหมายถึง บุคคลไม่ว่าจะโดยเฉพาะตนเอง หรือบุคคลเป็นกลุ่ม ได้รับทุกข์ทรมานจากการทำร้ายไม่ว่าจะถูกกระทำต่อร่างกายหรือจิตใจ ได้รับทุกข์ทรมานทางจิตใจ สูญเสียทางเศรษฐกิจ หรือ ก่อให้เกิดการเสี่ยงสิทธิประการใดประการหนึ่ง ไม่ว่าจะโดยการกระทำหรือละเว้นกระทำการ อันเกิดจากฝ่าฝืนกฎหมายอาญาที่บังคับใช้อยู่ในรัฐสมาชิก รวมถึงกฎหมายที่ห้ามการใช้อำนาจในทางที่มิชอบ และคำว่า

ประการแรก สิทธิที่จะได้รับการชดเชยเยียวยา โดยผู้เสียหายพึงมีสิทธิเรียกร้องผ่านกระบวนการยุติธรรม มีสิทธิที่จะได้รับการชดเชยเยียวยาสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นกับตน

ประการที่สอง สิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือและปฏิบัติที่เหมาะสม ผู้เสียหายถือเป็นบุคคลหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีความสำคัญ จึงควรได้รับการช่วยเหลือและปฏิบัติอย่างเหมาะสม ดังนั้น การปฏิบัติต่อผู้เสียหายจึงพึงปฏิบัติด้วยความเห็นอกเห็นใจ และเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ประการที่สาม สิทธิที่ในการคุ้มครองพยาน โดยองค์กรสหประชาชาติกำหนดสิทธิขั้นพื้นฐานในการที่จะจัดให้มีหน่วยงานในการคุ้มครองพยานไว้ ดังต่อไปนี้

- (1) ผู้เสียหายในคดีที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำของผู้กระทำความผิด
- (2) ผู้ที่ใกล้ชิดกับผู้เสียหาย เช่น สามี ภริยา และบุตร เป็นต้น
- (3) พยานของฝ่ายผู้เสียหาย

ประการที่สี่ สิทธิในการทราบถึงข้อมูลในคดี

โดยปฏิญญาฉบับนี้กำหนดให้เป็นหน้าที่ และความรับผิดชอบขององค์กรศาล และองค์กรของฝ่ายบริหารในการคุ้มครองสิทธิ และการปฏิบัติต่อผู้เสียหายในเรื่อง ดังต่อไปนี้¹²

ประการแรก การจัดวางมาตรการที่จำเป็น เพื่อเอื้ออำนวยให้ผู้เสียหายสามารถได้รับการชดเชยเยียวยา โดยผ่านวิธีพิจารณาที่รวดเร็ว เป็นธรรม ประหยัด และเข้าถึงกระบวนการนั้นได้ง่าย รวมถึงผู้เสียหายพึงได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับสิทธิในการเรียกร้องการชดเชย เยียวยาผ่านองค์กร ดังกล่าวด้วย

ประการที่สอง ให้คำแนะนำแก่ผู้เสียหาย เพื่อให้ผู้เสียหายทราบถึงข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณา ตั้งแต่บทบาทหน้าที่ ขอบเขต ระยะเวลา ความคืบหน้าของการดำเนินคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมร้ายแรง และกรณีที่ผู้เสียหายต้องการทราบข้อมูลเหล่านั้น

“ผู้เสียหาย” นี้ให้รวมถึงสมาชิกครอบครัว หรือผู้ที่ต้องพึ่งพาผู้เสียหายโดยตรง และผู้ที่ต้องทุกข์ทรมานจากการเข้าช่วยเหลือผู้เสียหายที่อยู่ในภาวะคับขัน หรือเข้าป้องกันผู้อื่นไม่ให้ตกเป็นผู้เสียหาย” นอกจากนี้ ในบางกรณีคำว่าผู้เสียหายยังอาจหมายรวมถึงครอบครัวหรือทายาทของผู้เสียหายตลอดจนบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการเข้าไปช่วยเหลือผู้เสียหายให้พ้นจากภยันตราย หรือเข้าป้องกันการกระทำร้ายนั้น

¹¹ พร่อมพันธ์ ครบตระกูลชัย. (2552). *การกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยาน : ศึกษากรณี พรบ.มาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 47-48.

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 60.

ประการที่สาม จัดการให้ผู้เสียหายได้แสดงความคิดเห็น และความรู้สึกและให้ข้อเท็จจริง ซึ่งจะต้องมีกระบวนการที่รับฟังผู้เสียหายนั้นเกี่ยวกับความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ โดยเป็นไปตามระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศนั้น ๆ และโดยไม่เป็นการล่วงเกินสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา

ประการที่สี่ จัดให้มีการช่วยเหลือแก่ผู้เสียหาย ตามสมควร โดยผ่านกระบวนการทางกฎหมาย

ประการที่ห้า จัดมาตรการที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เสียหาย ค้ำครองความเป็นส่วนตัวของผู้เสียหาย ตามความจำเป็น ตลอดจนให้ความคุ้มครองแก่ผู้เสียหาย รวมทั้งครอบครัว และพยานของฝ่ายผู้เสียหายนั้น ให้ปลอดภัยจากการข่มขู่หรือการแก่แค้น

ประการที่หก จัดการทางคดีและการบังคับตามคำสั่งหรือคำพิพากษา เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยเยียวยาตามกฎหมาย

3.1.2 การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกา บทบัญญัติในการคุ้มครองพยานในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรม (Organized Crime Control Act of 1970) และต่อมาจึงมีการจัดตั้งโครงการในการคุ้มครองพยานขึ้น คือ “โครงการให้ความคุ้มครองพยาน (Witness Security Program)” โดยการดำเนินกระบวนการพิจารณาของประเทศสหรัฐอเมริกานั้น ได้มีการนำมาตรการในทางกระบวนการพิจารณาที่หลากหลายมาใช้คุ้มครองพยาน¹³

3.1.2.1 วิธีคุ้มครองพยานตามโครงการคุ้มครองพยาน

การคุ้มครองพยานตามโครงการคุ้มครองพยานได้ถูกบัญญัติไว้ใน US.Code Title 18 Part II Chapter 224 § 3521 (b) (1) กำหนดไว้ โดยเป็นการให้หน่วยงานของรัฐจัดหาสถานที่พัก พาหนะในการเดินทางหรือการย้ายที่อยู่ มีค่าเลี้ยงชีพในการดำเนินชีวิตประจำวันตามที่กำหนดไว้ในระเบียบฯ จัดหาอาชีพ และให้ความช่วยเหลือผู้ที่เข้ามาเป็นพยานเพื่อให้ดำรงชีพได้ด้วยตนเอง¹⁴

การเปิดเผยหรือปกปิดรูปพรรณสัณฐาน ที่อยู่ของบุคคลที่ได้รับความคุ้มครอง หรือเรื่องอื่นใดอันเกี่ยวข้องกับบุคคล หรือโครงการคุ้มครองพยานนั้น ให้หน่วยงานของรัฐพิจารณาอย่างรอบคอบ โดยต้องคำนึงถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้น ความเสียหายต่อร่างกายจิตใจของผู้ที่เข้ามาเป็นพยาน และประโยชน์

¹³ สุวิชา ลิรันทวินดิ. (2554). *การคุ้มครองพยาน : ศึกษาการสืบพยานบุคคลโดยไม่เผชิญหน้าจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาอาญามาตรา 172 วรรคสาม*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์มจร มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. หน้า 66-70.

¹⁴ Bhushan, T. (2007). *Witness Protection in India and United States : A Comparative analysis*. (Online). Available from: <http://cjsjournal.brinkster.net/tanujpranati.html>. [2562, 14 มกราคม]. อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 65.

จากการเปิดเผยหรือปกปิดรูปพรรณสัณฐานของพยาน เว้นแต่ในกรณีที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมได้รับคำร้องขอจากมลรัฐที่บังคับใช้กฎหมายท้องถิ่นหรือศาล อาจให้เปิดเผยรูปพรรณสัณฐาน ที่อยู่ ประวัติ อาชญากร ลายพิมพ์นิ้วมืออันเกี่ยวข้องกับบุคคลที่ได้รับความคุ้มครองนั้น แก่หน่วยงานดังกล่าวได้ อีกทั้ง การเก็บรักษาความลับเกี่ยวกับรูปพรรณสัณฐาน และที่อยู่ของบุคคลนั้น ในเรื่องการบังคับให้ขึ้นทะเบียน ประวัติอาชญากรภายใต้กฎหมายรัฐบาลกลาง หรือกฎหมายของมลรัฐ รวมทั้งการกำหนดทางเลือกขึ้นมาทดแทนวิธีการที่ตามปกติต้องปฏิบัตินั้น

หลักการในการพิจารณาว่าผู้เป็นพยานคนใดควรที่จะได้เข้าไปอยู่ใน โครงการให้ความคุ้มครองพยานถูกกำหนดไว้ใน US. Code , Title 18 Part II Chapter 224 § 3521 (C) ซึ่งก่อนที่จะมีการให้ความคุ้มครองจะต้องมีการตรวจประวัติว่ามีประวัติทางอาชญากรรมหรือไม่ และประเมินสภาพจิตใจของผู้ที่เข้ามาเป็นพยาน รวมถึงพิจารณาความจำเป็นในการที่จะให้บุคคลนั้น ให้การที่มีความสำคัญกว่าอันตรายที่จะเกิดขึ้นต่อสาธารณะหรือไม่อีกด้วย¹⁵

3.1.2.2 การใช้ดุลยพินิจของศาลในการคุ้มครองพยาน

ศาลในประเทศสหรัฐอเมริกามีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมการพิจารณาคดี และชี้ขาดคดีได้ โดยต้องทำหน้าที่เป็นหลักประกันว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี ต้องดำเนิน ไปโดยยุติธรรมต่อจำเลยด้วย ซึ่งในรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาได้มีการกำหนดสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาไว้เป็นหลักประกัน โดยให้องค์กรในกระบวนการยุติธรรมต้องยึดถือเป็นหลัก ดังนั้น การใช้ดุลยพินิจของศาลในการคุ้มครองพยาน ศาลจะต้องคำนึงถึงสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นสำคัญ ในบางครั้งเมื่อมีการข่มขู่คุกคามพยานหรือผู้ที่เข้ามาเป็นพยานในชั้นพิจารณา โดยจำเลยหรือพวกพ้องหรือผู้ร่วมกระทำผิดของจำเลย (ซึ่งมักจะปรากฏตัวในศาล เพื่อที่จะข่มขู่คุกคามพยาน ทำให้พยานหวาดกลัว และไม่กล้าที่จะเบิกความ)¹⁶ ผู้พิพากษาก็มักจะรู้สึกวาทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ ซึ่งได้รับรองสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผยได้ เรียกร้องให้มีการคุ้มครองสิทธิดังกล่าว อันทำให้ผู้พิพากษาลำบากใจ

¹⁵ สุวิชา สิริทวินติ, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 13, หน้า 71.

¹⁶ รัตนกรณ จิระวัฒน์ชัย. (2550). *การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา : ศึกษากรณีการนำระบบการประชุมทางจอภาพมาใช้ในการสืบพยาน*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 43-48.

หรือหลีกเลี่ยงที่จะนำตัวผู้คุกคามออกจากห้องพิจารณา ดังนั้น จึงเป็นการยากยิ่งที่จะหยุดยั้งการคุกคามในชั้นศาล โดยจำเลยหรือพวกพ้องหรือผู้ร่วมกระทำผิดของจำเลย¹⁷

อย่างไรก็ตาม มาตรการในการคุ้มครองพยานในทางกระบวนการพิจารณาของสหรัฐก็มีอยู่หลากหลาย ศาลมีอำนาจพิจารณานำมาใช้เพื่อคุ้มครองพยาน¹⁸ และความปลอดภัยของบุคคลอื่น หรือของชุมชนหรือไม่ โดยให้ศาลนำปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้มาประกอบการพิจารณา¹⁹ โดยทั้งนี้ไม่จำเป็นต้องแสดงให้เห็น

¹⁷ Kouri J. (2008). *Organized Crime : Witness intimidation hurts justice system.* (Online). Available from: <http://lincolntribune.com/modules/news/article.php?storyid=1811>. [2562, 6 มีนาคม].

¹⁸ สุทธิณัฐ ไชยเจริญ. (2549). *การปล่อยชั่วคราวโดยศาล : ศึกษาความเสมอภาคที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว.* สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 36-37.

¹⁹ U.S. Code Title 18 § 3142 (g) Factors To Be Considered.— The judicial officer shall, in determining whether there are conditions of release that will reasonably assure the appearance of the person as required and the safety of any other person and the community, take into account the available information concerning

(1) the nature and circumstances of the offense charged, including whether the offense is a crime of violence, a Federal crime of terrorism, or involves a minor victim or a controlled substance, firearm, explosive, or destructive device;

(2) the weight of the evidence against the person;

(3) the history and characteristics of the person, including

(A) the person's character, physical and mental condition, family ties, employment, financial resources, length of residence in the community, community ties, past conduct, history relating to drug or alcohol abuse, criminal history, and record concerning appearance at court proceedings; and

(B) whether, at the time of the current offense or arrest, the person was on probation, on parole, or on other release pending trial, sentencing, appeal, or completion of sentence for an offense under Federal, State, or local law; and

(4) the nature and seriousness of the danger to any person or the community that would be posed by the person's release. In considering the conditions of release described in subsection (c)(1)(B)(xi) or (c)(1)(B)(xii) of this section, the judicial officer may upon his own motion, or shall upon the motion of the Government, conduct an inquiry into the source of the property to be designated for potential forfeiture or offered as collateral to secure a bond, and shall decline to accept the designation, or the use as collateral, of property that, because of its source, will not reasonably assure the appearance of the person as required

เห็นว่าภัยอันตรายอาจเกิดขึ้นกับบุคคลใดเป็นรายบุคคล เพียงแค่แสดงให้เห็นถึงอันตรายหรือการคุกคาม อาจเกิดกับชุมชนก็เพียงพอแล้ว²⁰

การวินิจฉัยและชี้แจงน้ำหนักพยานของคณะลูกขุน อันส่งผลให้จำเลยมีสิทธิในการถามค้าน พยานของฝ่ายโจทก์หรือถามค้านพยานปรบักย์ เพื่อทำลายน้ำหนักพยาน และพิสูจน์ถึงความน่าเชื่อถือของ พยานนั้นได้ สิทธินี้จึงเป็นการให้สิทธิแก่จำเลยด้วยกัน 2 ประการคือ²¹

ประการแรก สิทธิที่จะปรากฏตัวต่อศาลในทุกขั้นตอนสำคัญ ในการดำเนินกระบวนการ พิเคราะห์คดี (the Right to be Present During all Critical Stages of Trial) เป็นการให้สิทธิแก่จำเลยที่จะ ปรากฏตัวในศาล เพื่อเข้าร่วมการพิเคราะห์คดีในการรับฟังพยานหลักฐาน และปรึกษาทนายความ อยางไรก็ตาม สิทธินี้ก็มีข้อจำกัดกล่าวคือ กรณีที่จำเลยไม่เคารพเชื่อฟัง ฝ่าฝืนคำสั่งศาล หรือก่อกวน ขัดขวางการ ดำเนินกระบวนการพิจารณา²² เช่น การส่งเสียงดังโวยวาย ไม่ให้ความเคารพต่อผู้พิพากษาขณะทำการพิเคราะห์ คดี หรือกระทำการในสิ่งที่เป็นผลกระทบบต่อ การสืบพยานของฝ่ายโจทก์ เพื่อมิให้โจทก์หรือพยานกล้าที่จะ เบิกความต่อศาล เป็นต้น หากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่า เพื่อให้สามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปด้วย ความสงบเรียบร้อยและเพื่อธำรงไว้ซึ่งความประพฤติที่ดีงามในศาลและการเคารพต่อกระบวนการทางศาล ศาลอาจสั่งให้นำตัวจำเลยออกจากห้องพิจารณาได้ หากจำเลยยังคงขัดขืนคำสั่งของศาลต่อไป และต้องการ ที่จะอยู่ในห้องพิจารณา รัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 6 ได้มีการกำหนดอนุญาตให้ศาลมีคำสั่งให้มัดตัว จำเลย และปิดปากจำเลยไว้ได้ เพื่อที่จำเลยจะไม่สามารถขัดขวางการดำเนินกระบวนการพิจารณาได้²³

ประการที่สอง สิทธิที่จะเผชิญหน้าพยานที่เป็นปรบักย์ (the Right to Confront Adverse Witnesses) เป็นการรับรองต่อจำเลยที่จะมีสิทธิเผชิญหน้าต่อพยานที่เป็นปรบักย์ และมีสิทธิในการถาม ค้านพยาน โดยในการถามค้านนั้น จำเลยสามารถตรวจสอบถึงความน่าเชื่อถือของพยาน โดยสอบถามถึง ความทรงจำของพยาน และเปิดเผยหรือแสดงให้เห็นถึงอคติ ความลำเอียง แรงกระตุ้น ซึ่งอยู่เบื้องหลังที่อาจ

²⁰ Levin, J. K., and Martin, L. (2009). *Safety or danger to community, persons, or property*. (Online). Available from: <http://www.westlaw.com/>. [2562, 22 มีนาคม]. อ้างถึงใน สุทธิณัฐ ไชยเจริญ. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 18. หน้า 37.

²¹ สุทธิณัฐ ไชยเจริญ. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 18. หน้า 38.

²² Illinois v. Allen, 397 U.S. 337, 344 (1970). ตัดสินวางหลักไว้ว่า การพิจารณาต่อหน้าจำเลยมีความสำคัญยิ่งต่อ สิทธิใน การเผชิญหน้าพยาน แต่จำเลยอาจสูญเสียสิทธินี้ได้หากจำเลยก่อความวุ่นวายถึงขนาดไม่สามารถดำเนินคดีต่อไปได้ และ ทำให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยในห้องพิจารณา โดยศาลอาจสั่งให้จำเลยออกจากห้องพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลย ได้ ซึ่งการสืบพยานลับหลังจำเลยกรณีนี้ เป็นเพราะจำเลยได้ประพฤติตัวไม่สมควรและก่อเหตุขึ้นเอง จึงไม่อาจนำสิทธิใน การเผชิญหน้า พยานมาใช้บังคับได้ อ้างถึงใน สุทธิณัฐ ไชยเจริญ. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 18. หน้า 40.

²³ Tyars v. Finner, 709 F.2d 1274, 1284-85 (9th Cir. 1983).

ทำให้พยานเบิกความบิดเบือนไปจากความจริง อย่างไรก็ตาม สิทธิในการถามค้านนี้ก็มีข้อจำกัด กล่าวคือ ศาลอาจจำกัดการถามค้านพยานในการซักถามถึงเรื่องบางประการได้ เช่น จำเลยจะไม่มีสิทธิที่จะถามคำถาม ซึ่งไม่มีความเกี่ยวข้องกับคดี เป็นคำถามปลีกย่อย คำถามซ้ำซาก หรือเป็นคำถามที่ก่อให้เกิดความสับสน หรือก่อให้เกิดอคติแก่พยาน รวมถึงจำเลยอาจถูกห้ามไม่ให้ถามคำถาม ซึ่งโดยความมุ่งหมายแล้ว อาจมีวัตถุประสงค์ในการข่มขู่ คุกคามพยาน นอกจากนี้ ในสถานการณ์บางอย่างอาจถือเป็นกรณียกเว้นสิทธิของจำเลย ในการเผชิญหน้าต่อพยานที่เป็นปรปักษ์ได้ กล่าวคือ เป็นกรณีมีเหตุจำเป็น เพื่อคุ้มครองผู้เสียหายหรือพยาน ศาลอาจเห็นสมควรให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีลับหลังจำเลยได้²⁴

นอกจากข้อจำกัดหรือยกเว้นสิทธิของจำเลยดังกล่าวข้างต้นแล้ว อาจมีการพิจารณาลับหลังจำเลยได้ ในกรณีที่จำเลยเป็นผู้ละสิทธิในการเข้าร่วมการพิจารณาคดีเอง²⁵ โดยการสละสิทธิของจำเลยในที่นี้ให้หมายความรวมถึง ในกรณีที่จำเลยสละสิทธิที่จะไม่อยู่ร่วมการพิจารณาคดี โดยกระทำตามถูกต้องตามหลักของกฎหมาย เช่น มีการทำหนังสือให้ความยินยอมที่จะไม่ขอเข้าร่วมการพิจารณาคดีดังกล่าว และหมายความรวมถึง ในกรณีที่จำเลยกระทำผิดกฎหมาย หมายถึง กรณีที่จำเลยหลบหนีไม่เข้าร่วมการพิจารณาคดีอันถือเป็นการที่จำเลยไม่ประสงค์ที่จะใช้สิทธิ ในการต่อสู้คดีหรือร่วมการพิจารณาคดีที่ตนตกเป็นจำเลยดังกล่าว

การวางบรรทัดฐานหลักในการตรวจสอบคำสั่งให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาลับของศาลไว้ด้วยกัน 3 ประการ เพื่อที่จะคุ้มครองผลประโยชน์หรือสิทธิของจำเลย หรือผู้ต้องหาที่ได้รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 6 โดยมีสาระสำคัญดังนี้²⁶

1) คำสั่งให้มีการพิจารณาลับของศาล จะต้องเป็นไป โดยมีขอบเขต เพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของทั้งฝ่ายพยาน และฝ่ายจำเลย โดยการพิจารณาลับจะต้องเป็นไปอย่างเพียงพอที่จะคุ้มครองสิทธิของพยาน

²⁴ Kentucky v. Stincer, 482 U.S. 730 (1987).

²⁵ Iowa-state v. Turner, และ Taylor v. United State (1973). ตัดสินและวางหลักไว้ว่า สิทธิของจำเลยในการเผชิญหน้าพยานที่เป็นปรปักษ์และอยู่ร่วมในการพิจารณาคดีนี้ เป็นสิทธิที่จำเลยสามารถสละได้ แต่จำเลยจะต้องสละสิทธิโดยรู้ และเข้าใจถึงการสละสิทธินั้น รวมทั้งจำเลยจะต้องสละสิทธิด้วยความสมัครใจด้วย อ้างถึงใน สุทธิณัฐ ไชยเจริญ. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 18. หน้า 42.

²⁶ Piven-Kehrle, R. G. (2008). *Determination of Request for Exclusion of Public from State Criminal Trial in Order to Preserve Safety, Confidentiality, or Well-Being of Witness Who Is Not Undercover Police Officer—Issues of Proof, Consideration of Alternatives, and Scope of Closure.* (Online). Available from: <http://www.westlaw.com/>. [2562, 18 เมษายน].

2) ศาลต้องพิจารณาถึงผลเสียหายของการพิจารณาลับ คือ ผู้ทำการพิจารณาถึงทางเลือกที่จะใช้มาตรการปิดห้องพิจารณา โดยการกั้นบุคคลออกจากห้องพิจารณาทั้งหมด หรือเพียงบางส่วน

3) ผู้พิพากษาจะต้องมีการรับฟังข้อเท็จจริงให้เพียงพอที่จะสนับสนุนให้มีการพิจารณาลับ กล่าวคือ การออกคำสั่งให้มีการพิจารณาลับของศาลจะต้องมีรากฐานที่มาในการออกคำสั่ง โดยก่อนมีคำสั่งให้มีการพิจารณาลับ ศาลจะต้องรับฟังข้อเท็จจริง หรือมีข้อมูลใดเพื่อนำมาพิจารณาประกอบการวินิจฉัยมีคำสั่ง โดยมูลฐานหรือข้อมูลที่ศาลนำมาพิจารณา ประกอบการวินิจฉัยมีคำสั่งในการดำเนินมาตรการพิจารณาลับนี้อาจมาจากแหล่งข้อมูลเพียงแหล่งเดียวหรือหลาย ๆ แหล่งประกอบกัน ได้แก่ ความคิดเห็นหรือข้อโต้แย้งของอัยการหรือของทนายความ ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้ได้เอง โดยไม่จำเป็นต้องนำมาพิสูจน์กันต่อไปอีก การสละสิทธิอย่างชัดแจ้งของจำเลย การไต่ถามกันในห้องไต่สวน รวมถึงการไต่สวนทั้งที่กระทำอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นการ

3.1.2.3 วิธีการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ และการปฏิบัติต่อพยานในคดีอาญา

กฎหมายของรัฐบาลกลางได้กำหนดสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา (Rights of Crime Victim) ไว้ใน the Justice for All Act of 2004, 18 U.S.C. § 3771.²⁷ ซึ่งมีดังต่อไปนี้

(1) สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองอย่างสมเหตุสมผลจากผู้ถูกกล่าวหา

²⁷ 18 U.S.C. § 3771 (a) Rights of Crime Victims.— A crime victim has the following rights

- (1) The right to be reasonably protected from the accused
- (2) The right to reasonable, accurate, and timely notice of any public court proceeding, or any parole proceeding, involving the crime or of any release or escape of the accused
- (3) The right not to be excluded from any such public court proceeding, unless the court, after receiving clear and convincing evidence, determines that testimony by the victim would be materially altered if the victim heard other testimony at that proceeding
- (4) The right to be reasonably heard at any public proceeding in the district court involving release, plea, sentencing, or any parole proceeding
- (5) The reasonable right to confer with the attorney for the Government in the case
- (6) The right to full and timely restitution as provided in law
- (7) The right to proceedings free from unreasonable delay
- (8) The right to be treated with fairness and with respect for the victim's dignity and privacy

(2) สิทธิในการแจ้งให้ทราบอย่างสมเหตุสมผลสมเหตุสมผลถูกต้องและทันเวลาของกระบวนการศาลสาธารณะหรือการดำเนินการทัณฑ์บนที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมหรือการปล่อยตัวหรือหลบหนีผู้ต้องหา

(3) สิทธิที่จะไม่ถูกแยกออกจากศาลสาธารณะใด ๆ ที่ดำเนินการเช่นว่านั้นเว้นแต่ศาลจะได้รับหลักฐานที่ชัดเจนและน่าเชื่อถือระบุว่าคำให้การของเหยื่อจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญหากเหยื่อได้ยื่นพยานหลักฐานอื่น ๆ

(4) สิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นในกระบวนการพิจารณา ซึ่งเกี่ยวกับการปล่อยตัว การต่อรอง ข้อกล่าวหา การพิพากษาลงโทษ รวมถึงการทำทัณฑ์บน

(5) สิทธิที่จะปรึกษากับพนักงานอัยการ

(6) สิทธิในการขอใช้ความเสียหายตามที่กฎหมายกำหนด

(7) สิทธิในการดำเนินคดีเป็นอิสระจากความล่าช้าที่ไม่สมเหตุสมผล

(8) สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและด้วยความเคารพต่อศักดิ์ศรีและความเป็นส่วนตัวของเหยื่อ

ในกระบวนการพิจารณาในศาลใด ๆ ก็ตาม ซึ่งเกี่ยวข้องกับความผิดได้กระทำต่อผู้เสียหาย ศาลจะต้องทำให้แน่ใจว่าผู้เสียหายในคดีได้รับทราบ สิทธิดังกล่าวข้างต้นนี้ เจ้าพนักงานและเจ้าหน้าที่ในองค์กรกระบวนการยุติธรรม และองค์กรอื่นของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการสืบสวนสอบสวน ฟ้องร้องคดี จะต้องพยายามแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิดังกล่าว และพนักงานอัยการจะต้องให้คำแนะนำแก่ผู้เสียหายว่าสามารถจะปรึกษากับทนายความในเรื่องสิทธิของผู้เสียหายอีกด้วย²⁸

นอกจากนั้นยังให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ในการพิจารณาให้ความคุ้มครองพยาน หรือสมาชิกในครอบครัว หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องใกล้ชิดพยานที่อาจได้รับอันตรายจากการที่พยานได้เบิกความเป็นพยาน ภายใต้เงื่อนไขการเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยาน ในการพิจารณาว่าควรให้การคุ้มครองแก่บุคคลใดหรือไม่ กฎหมายบัญญัติให้คำนึงถึงประวัติอาชญากรรมของบุคคลนั้น ความเป็นไปได้ที่จะได้มาซึ่งการเบิกความของพยานที่คล้ายคลึงจากแหล่งอื่น ๆ และกฎหมายได้ให้อำนาจและหน้าที่แก่พนักงานอัยการของรัฐที่จะต้องจัดให้มีการคุ้มครองพยาน²⁹ ดังนี้

²⁸ เพชรพรทิ พิมพ์พัฒน์. (2557). *การให้เอกสิทธิ์แก่พยานบุคคลที่เป็นบุคคลในครอบครัวของผู้ต้องหาหรือจำเลย : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์กับซีวิลลอว์*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ปริติ ปณมขงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. หน้า 31.

²⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 32.

1) จัดให้มีการออกเอกสารที่เป็นเครื่องมือยืนยันตัวตนบุคคล เช่น บัตรประชาชน บัตรอื่น ๆ ใบอนุญาตขับขี่รถยนต์ ทะเบียนบ้าน หนังสือเดินทาง รวมถึงหลักฐานทุกชนิดที่จะทำให้พยานและครอบครัวกลายเป็นคนใหม่ ที่ไม่มีใครรู้จักและสงสัยว่าเดิมเคยเป็นใคร และไม่สามารถตรวจสอบได้จากหลักฐาน

2) จัดหาที่อยู่ให้เป็นการชั่วคราว

3) จัดให้มีการขนย้ายเครื่องเรือนและของใช้ของพยานและครอบครัว

4) จัดให้มีเงินอุดหนุนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตของพยานและครอบครัวตามความจำเป็น

5) ให้ความช่วยเหลือพยานให้ได้งานทำเพื่อหาเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัว

6) ห้ามให้เจ้าหน้าที่รัฐที่ล่วงรู้ถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงตัวพยานเป็นบุคคลใหม่เปิดเผยถึงตัวตนเดิมของพยานและครอบครัว

นอกจากนั้น การปฏิบัติต่อพยานในคดีอาญา รัฐบาลกลางสหรัฐอเมริกาได้กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบที่สำคัญ ดังนี้³⁰

1) เจ้าหน้าที่จะต้องใช้ความพยายามที่จะระบุตัวผู้เสียหายในคดีอาญา และแจ้งต่อผู้เสียหายถึงสิทธิที่เขามีอยู่ และความช่วยเหลือที่จะได้รับและแจ้งถึงชื่อ สถานที่ทำการและเบอร์โทรศัพท์ของเจ้าพนักงานผู้รับผิดชอบการบริการความช่วยเหลือ

2) การอธิบายถึงสิทธิการบริการในการสืบสวน โดยผู้เสียหายจะได้รับการคุ้มครองจากหน่วยงานของรัฐในการป้องกันการก่อให้เกิดอันตรายใด ๆ การได้รับค่าชดเชยความเสียหายและเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น รวมไปถึงการช่วยเหลือในด้านอื่น ๆ อีกด้วย

สำนักงานอัยการของประเทศสหรัฐอเมริกาได้จัดตั้งหน่วยงานช่วยเหลือผู้เสียหาย และพยาน The Victim-Witness Assistance Unit (VWAU) ขึ้น โดยรับประกันว่าผู้เสียหายและพยานจะได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม ดังนี้³¹

1) การแจ้งถึงการปล่อยตัว หรือกักขังผู้กระทำผิด ขอกกล่าวหาที่ฟ้องร้องผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิด หรือขอกกล่าวหาที่ถูกยกฟ้องใด ๆ การต่อรองขอกกล่าวหากับจำเลย ตารางการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางศาล

³⁰ เพชรพิ พิพิมพ์พัฒน์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 28. หน้า 33.

³¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 33-34.

2) การจัดหาและแนะนำให้ผู้เสียหายหรือพยานไปหาตัวแทนหรือหน่วยงาน ซึ่งการให้ความช่วยเหลืออื่น ๆ ซึ่งผู้เสียหายหรือพยานต้องการ

3) โปรแกรมการชดใช้ความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญา โดยมีกระบวนการในการชดใช้ เยียวยาความเสียหาย และช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีอาญา ซึ่งได้รับบาดเจ็บทางกายหรือถึงแก่ความตาย โดยเป็นผลกระทบจากการกระทำผิดอาญา แต่ไม่รวมถึงการชดใช้ความเสียหายแก่ทรัพย์สิน โดยการร้องขอชดใช้ค่าสินไหมทดแทน จะต้องกระทำ ภายใน 1 ปี หลังจากวันที่บาดเจ็บหรือถึงแก่ความตาย

3.1.3 การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาของประเทศอังกฤษ

การคุ้มครองพยานได้มีบทบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติคดีเยาวชนและพยานหลักฐานในคดีอาญา ค.ศ. 1999 (The Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999) กรณีที่คดีมีความร้ายแรง และมีความเสี่ยงที่พยานนั้นจะเป็นอันตราย ต้องมีการย้ายพยานบุคคลไปอยู่อีกที่หนึ่ง กล่าวคือ อาจให้พยานไปอยู่นอกภูมิลำเนาในเมืองอื่นที่อยู่ภายในประเทศอังกฤษก็ได้³²

3.1.3.1 วิธีคุ้มครองพยานกรณีก่ออาชญากรรมอย่างร้ายแรง

ในประเทศอังกฤษมีบทบัญญัติพระราชบัญญัติอาชญากรรมและตำรวจ ค.ศ. 2005 (Serious Organized Crime and Police Act 2005) ได้กำหนดให้ความคุ้มครองพยานเฉพาะกรณีที่เกี่ยวข้องกับการก่ออาชญากรรมอย่างร้ายแรง ซึ่งการคุ้มครองดังกล่าวจะต้องสมควรแก่เหตุ ดังนี้

ประการแรก ผู้ให้ความคุ้มครองอาจทำการจัดการตามที่เขาเห็นเหมาะสมสำหรับวัตถุประสงค์ในการปกป้องบุคคล

ประการที่สอง ผู้ให้ความคุ้มครองต้องกระทำไปโดยความเหมาะสมที่จะกระทำเช่นนั้น

ประการที่สาม ผู้ให้ความคุ้มครองต้องคำนึงถึงความสามารถของพยาน และบุคคลใกล้ชิดที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ที่เปลี่ยนแปลงไปอันอาจเป็นผลจากการคุ้มครองพยาน³³

ดังนั้น ในมาตรการให้ความคุ้มครองพยานถือเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจที่มีหน้าที่ในการเข้ามาคุ้มครองพยาน เพื่อให้พยานได้รับความปลอดภัยในด้านต่าง ๆ ซึ่งในพระราชบัญญัติดังกล่าวได้มีการกำหนดให้รวมถึงการหาสถานที่ใหม่ การป้องกันสวัสดิภาพในตัวของพยานที่เข้ามารับการคุ้มครองนั้น โดยการที่จะเข้ามาสู่การคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัตินี้เจ้าพนักงานตำรวจ

³² สุทธิพันธุ์ ไชยเจริญ. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 18. หน้า 50.

³³ Serious Organized Crime and Police Act 2005 Chapter 4 82 (4). สุทธิพันธุ์ ไชยเจริญ. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 18. หน้า 51-52.

จะต้องแจ้งขั้นตอนในการเข้ารับการคุ้มครองให้พยานทราบถึงสิทธิต่าง ๆ ที่จะได้รับ และหน้าที่ของผู้นั้น และบันทึกการแจ้งสิทธิไว้เป็นหนังสือด้วย

3.1.3.2 การใช้ดุลยพินิจของศาลในการคุ้มครองพยาน

มาตรการที่ศาลของประเทศอังกฤษใช้ในการคุ้มครองพยาน ได้กำหนดไว้ใน Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 ซึ่งมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้³⁴

มาตรการคุ้มครองพยานตาม Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 Part 2 Chapter 1 ว่าด้วยทิศทางของมาตรการพิเศษในกรณีที่พยานอ่อนแอและถูกข่มขู่ (Special Measures Directions in Case of Vulnerable and Intimidated Witnesses) กล่าวคือ พยานหลายคนประสบความเครียดและความกลัวในระหว่างการสอบสวนคดีอาชญากรรมและเมื่อเข้าร่วมศาลและให้ปากคำ ความเครียดสามารถส่งผลกระทบต่อปริมาณและคุณภาพของการสื่อสารด้วยและโดยพยานทุกวัย พยานบางคนอาจมีปัญหาโดยเฉพาะในการขึ้นศาลและให้หลักฐานเนื่องจากอายุของพวกเขาสถานการณ์ส่วนตัวการข่มขู่หรือเพราะความต้องการเฉพาะของพวกเขา ในกรณีดังกล่าวที่ซึ่งพยานถูกพิจารณาว่ามีความเสี่ยงหรือข่มขู่ “มาตรการพิเศษ” สามารถปรับปรุงคุณภาพของประสบการณ์โดยช่วยให้พวกเขาให้ “หลักฐานที่ดีที่สุด” ของพวกเขา ซึ่งมาตรการพิเศษในพระราชบัญญัติความยุติธรรมและการกระทำความผิดทางอาญาของเยาวชนปี 1999 (YJCEA) ได้นำเสนอมาตรการหลายประการที่สามารถนำมาใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในการรวบรวมและให้หลักฐานโดยพยานที่อ่อนแอและถูกข่มขู่ โดยมาตรการพิเศษคือชุดของบทบัญญัติที่ช่วยให้พยานที่อ่อนแอและถูกข่มขู่ให้หลักฐานที่ดีที่สุดศาลและช่วยบรรเทาความเครียดบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับการให้หลักฐาน มาตรการพิเศษใช้กับพยานฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลย แต่ไม่รวมถึงจำเลยและอยู่ภายใต้ดุลยพินิจของศาล ได้แก่

1) พยานเด็กทุกคน (อายุต่ำกว่า 18 ปี - แก้ไขเพิ่มเติมโดยมาตรา 98 (2) ของพระราชบัญญัติ Coroners 2009 เพื่อทดแทน 17 เป็น 18)³⁵

2) พยานที่มีความผิดปกติทางจิต ซึ่งมีความบกพร่องทางสติปัญญาและการทำงานทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญ หรือมีความพิการทางร่างกายหรือเป็นโรคทางร่างกายในขณะที่ความพิการบางอย่าง

³⁴ รัตนกรณัฏฐ์ จิระวัฒน์ชัย. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 16. หน้า 30.

³⁵ Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 amended by Coroners and Justice Act 2009 Part 3 Chapter 3 Section 98 (2) In section 16 (1) (a) (witnesses eligible because under 17), for “17” substitute “18”

เห็นได้ชัดแต่ก็ถูกซ่อนอยู่ พยานอาจมีการรวมกันของความพิการ พวกเขาอาจไม่ต้องการเปิดเผยความจริงที่ว่าพวกเขามีความพิการในระหว่างการประเมินความต้องการเริ่มต้นและภายหลัง³⁶

3) เหตุแห่งความกลัว ความยากลำบากหรืออันตรายที่อาจเกิดจากการให้การ โดยพยานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (ซึ่งมิใช่จำเลย) มีสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือ กรณีที่ศาลพิจารณาเห็นว่าคุณภาพของพยานหลักฐานที่จะได้จากพยาน (หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ประสิทธิภาพในการเบิกความให้การของพยาน) ด้วยเหตุจากความกลัวหรือความทุกข์ยากลำบาก จากการที่พยานได้มาเบิกความให้การในกระบวนการทางอาญา

ในเรื่องของการตรวจสอบพยานผ่านตัวกลางคนกลางมีบทบาทสำคัญในการอำนวยความสะดวกในการสื่อสารในการสัมภาษณ์ตำรวจและที่ศาล อัยการควรได้รับการเตือนว่าคนกลางไม่ควรได้รับการพิจารณาสำหรับเด็กและคนหนุ่มสาวเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการเป็นพยานคนหูหนวกหรือพยานที่มีความพิการทางร่างกายความเจ็บป่วยทางจิตออทิสติกความบกพร่องทางการเรียนรู้หรือความยากลำบาก ไม่มีข้อกำหนดอายุสำหรับเนื่องจากแต่ละกรณีควรได้รับการประเมินตามสถานการณ์และข้อดีของตัวเอง

ปัจจัยที่ศาลต้องนำมาพิจารณาถึงความกลัว หรือความทุกข์ยากลำบากของพยาน ได้แก่³⁷

- 1) สภาพและพฤติการณ์ของการกระทำความผิด
- 2) อายุของพยาน
- 3) สภาพแวดล้อมของพยาน
- 4) พฤติการณ์ที่กระทำต่อตัวพยาน

มาตรการพิเศษเพื่อในการคุ้มครองและช่วยเหลือพยานผู้ที่สมควรได้รับความคุ้มครองจากหน่วยงานของรัฐมี ดังนี้

- 1) การใช้ฉากกั้น
- 2) การสืบพยานโดยใช้การถ่ายทอดทางโทรทัศน์วงจรปิด
- 3) การพิจารณาสืบพยานโดยลับ
- 4) การถอดวิกและเสื้อคลุม
- 5) การใช้วิดีโอเทปบันทึกคำให้การของพยานก่อนพิจารณาคดี

³⁶ Mental Health Act 2007

³⁷ Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 Part II Chapter 1 section 17 (2). อ้างถึงใน วัสติก ศรีแก้ว, (2553). **การให้เอกสิทธิ์สำหรับพยานบุคคลในคดีอาญา : ศึกษากรณีการให้เอกสิทธิ์ตามสถานะของพยานบุคคล**. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 68-70.

6) การซักถามพยานผ่านทางคนกลาง และ

7) การให้ความช่วยเหลือทางการสื่อสาร

สำหรับพยานที่เป็นเด็กหรือพยานที่ไร้ความสามารถนั้น กฎหมายได้กำหนดให้มีมาตรการเข้ามาช่วยเหลือคุ้มครองไว้มากกว่า คือใช้มาตรการพิเศษที่กฎหมายกำหนดไว้ได้ทั้งหมด³⁸

3.1.3.3 วิธีการคุ้มครองการปฏิบัติต่อพยานในคดีอาญา

ในชั้นก่อนพิจารณา ตาม The Code of Practice for Victims of Crime, the Courts Charter และ the Witness Care Unit ได้กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติต่อพยานไว้ คือ ภายหลังพิจารณาคดี หากพยานร้องขอ เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องให้ข้อมูลผลการพิจารณาคดีแก่พยาน ถ้าพยานต้องการสำเนา หรือเทปบันทึกคำให้การพิจารณาคดีในศาลจังหวัด ก่อนการพิจารณาคดีพยานสามารถร้องขอต่อเจ้าหน้าที่ศาลได้ และสำหรับเทปบันทึกคำให้การนั้น พยานจะต้องเสียค่าธรรมเนียมด้วย³⁹

3.1.4 การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญา ไม่ว่าจะเป็นศาล พนักงานอัยการ พนักงานตำรวจ หรือผู้เสียหาย ต่างมีหน้าที่ร่วมกันในการค้นหาความจริง และรักษาไว้ ซึ่งความยุติธรรม องค์กรผู้มิบทบาทในการคุ้มครองพยานจึงมีทั้งศาล พนักงานอัยการ และพนักงานตำรวจ โดยการคุ้มครองพยานของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้มีการกำหนดไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายตำรวจ (Police Law) โดยที่บทบัญญัติกฎหมายเพื่อคุ้มครองพยานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายตำรวจได้ให้อำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวน ตลอดจนศาลสามารถดำเนินการเพื่อคุ้มครองพยานได้หลายขั้นตอน ซึ่งจะขึ้นอยู่กับระดับการข่มขู่ คุกคาม หรืออันตรายที่จะเกิดแก่พยาน โดยวิธีที่นานาประเทศใช้บังคับกันอย่างแพร่หลายก็คือ การปกปิดข้อมูลส่วนตัวของพยาน⁴⁰ สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

3.1.4.1 การคุ้มครองพยานในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ผู้พิพากษาของประเทศเยอรมนีจะมีอำนาจไม่เฉพาะแต่รับฟังพยานหลักฐาน ตามที่โจทก์หรือจำเลยนำเสนอมาเท่านั้น สามารถซักถามพยานได้ การตัดสินใจนั้นจึงไม่จำกัดอยู่แต่เฉพาะสิ่งที่โจทก์

³⁸ ศุภชัย นารถพจนานนท์. (2553). *ปัญหากฎหมายในการติดตามพยานบุคคลมาเบิกความในคดีอาญา*. การอบรมหลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 8. สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม. หน้า 11.

³⁹ มนิมมา สุทธิพงษ์เกียรติ์. (2552). *การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา : ศึกษากรณีบทบาทศาลยุติธรรม*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 109-112.

⁴⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 65-67.

หรือจำหน่ายเสนอ ดังนั้น เมื่อมีปัญหาในการที่จะก่อให้เกิดภัยอันตรายแก่พยาน ศาลก็สามารถมีอำนาจที่จะดำเนินการคุ้มครองพยานได้ทันที โดยไม่ต้องรออนุญาตต่าง ๆ เข้ามาเพื่อให้การคุ้มครองพยาน

3.1.4.2 การใช้ดุลยพินิจของศาลในการคุ้มครองพยาน

1) วิธีการในการที่ศาลจะใช้ในการคุ้มครองพยานของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้น กฎหมายวิธีพิจารณาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้กำหนดให้ศาลเป็นผู้มีอำนาจและหน้าที่ในการตรวจสอบและลงโทษผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องหา ซึ่งศาลมีอำนาจในการตรวจสอบตั้งแต่ขั้นตอนการก่อนการจับกุมและภายหลังการจับ ซึ่งวิธีการออกหมายจับมีบัญญัติไว้ในมาตรา 112 และ 112 a แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีหลักเกณฑ์ 3 ประการ ดังนี้⁴¹

(1) อาจมีการสั่งกักขังผู้ต้องหาต่อผู้ต้องหาหากสงสัยว่ามีการกระทำความผิดอย่างรุนแรง และหากมีเหตุผลในการจับกุม อาจจะไม่ได้รับคำสั่งถ้ามันเป็นสัดส่วนกับความสำคัญของคดีหรือโทษหรือมาตรการของการปฏิรูปและการป้องกันที่มีแนวโน้มที่จะถูกกำหนดสามารถลงโทษผู้กระทำความผิดได้⁴²

(2) เหตุแห่งการออกหมายจับ ตามมาตรา 112 และ 112 a

(3) การพิจารณาหลักความได้สัดส่วน⁴³

2) มาตรการคุ้มครองพยานจากการเปิดเผยข้อมูลของพยาน การเปิดเผยพยานหลักฐานของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีกำหนดไว้ในเรื่องการตรวจสอบพยานหลักฐาน โดยกำหนดให้สิทธิแก่คู่ความในการขอใช้สิทธิตรวจสอบพยานหลักฐาน ดังต่อไปนี้⁴⁴

⁴¹ สุทธิชัย หล่อตระกูล. (2545). *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองพยานเกี่ยวกับความผิดในการเลือกตั้ง*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 77.

⁴² Criminal Procedure Code (Strafprozeßordnung, StPO)

Section 112 (1) Remand detention may be ordered against the accused if he is strongly suspected of the offense and if there is a ground for arrest. It may not be ordered if it is disproportionate to the significance of the case or to the penalty or measure of reform and prevention likely to be imposed

⁴³ Criminal Procedure Code (Strafprozeßordnung, StPO) Section 112 (1).

⁴⁴ Criminal Procedure Code (Strafprozeßordnung, StPO)

Section 147 (1) Defense counsel shall be entitled to inspect those files which are available to the court, those which would have to be submitted to the court if charges have been preferred, and to inspect officially impounded pieces of evidence

(1) สิทธิตรวจสอบพยานหลักฐานของทนายจำเลย เป็นการตรวจสอบ พยานหลักฐานที่ใช้ในการฟ้องคดี ซึ่งอยู่ในแฟ้มสำนวนคดี โดยทนายจำเลยมีสิทธิตรวจสอบสำนวนการสอบสวน

(2) หากการสอบสวนยังไม่ได้รับการบันทึกไว้ทนายความอาจปฏิเสธการตรวจสอบเอกสารส่วนตัวรวมทั้งการตรวจสอบหลักฐานชิ้นส่วนที่ถูกยึดอย่างเป็นทางการหากสิ่งนี้อาจเป็นอันตรายต่อวัตถุประสงค์ของการสอบสวน

(3) ในขั้นตอนของการดำเนินการตามกฎหมายอาจไม่อนุญาตให้มีการปฏิเสธการตรวจสอบหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบของผู้ถูกกล่าวหาหรือเกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีของศาลที่ได้รับคำปรึกษาด้านการป้องกันหรือได้รับการยอมรับ ความคิดเห็น

(4) เมื่อมีการยื่นขออนุญาตทนายฝ่ายจำเลยอาจได้รับอนุญาตให้นำเอกสารหลักฐานไปยังสำนักงานของเขาหรือสถานที่ส่วนตัวของเขาเพื่อตรวจสอบเว้นแต่จะมีเหตุผลสำคัญ

(5) การอนุญาตให้ตรวจสอบเอกสาร สำนักงานอัยการจะเป็นผู้ตัดสิน ในระหว่างกระบวนการพิจารณาคดี ในกรณีอื่นผู้พิพากษาซึ่งเป็นประธานในศาลจะเป็นผู้ตัดสิน

(6) หากเหตุผลในการปฏิเสธการตรวจสอบเอกสารไม่ได้มีอยู่แล้วสำนักงานอัยการจะเพิกถอนคำสั่งไม่ช้ากว่าเมื่อเสร็จสิ้นการสอบสวน คำแนะนำการป้องกันจะได้รับแจ้งทันทีที่สิทธิในการตรวจสอบเอกสารที่มีอยู่อีกครั้งโดยไม่มีข้อจำกัด

(2) If the termination of the investigations has not yet been noted in the file, defense counsel may be refused inspection of the files or of individual documents in the files, as well as the inspection of officially impounded pieces of evidence, if this may endanger the purpose of the investigation

(3) At no stage of the proceedings may defense counsel be refused inspection of records concerning the examination of the accused or concerning such judicial acts of investigation to which defense counsel has been or should have been admitted, nor may he be refused inspection of expert opinions

(4) Upon application, defense counsel may be permitted to take the files, with the exception of pieces of evidence, to his office or to his private premises for inspection, unless there are significant reasons to the contrary. The decision shall not be contestable

(5) Regarding permission to inspect the files, the public prosecution office shall decide during the preparatory proceedings; in other cases, the judge presiding over the court seized of the case shall be competent to decide

(6) If the reason for refusing the inspection of the files has not already ceased to exist, the public prosecution office shall revoke the order no later than upon completion of the investigation. Defense counsel shall be notified as soon as the right to inspect the files exists again without restriction

3) สิทธิตรวจสอบพยานหลักฐานของทนายฝ่ายผู้เสียหายทนายความฝ่ายผู้เสียหายอาจเข้าถึงพยานหลักฐานสำนวนคดีเกี่ยวกับผู้เสียหาย ซึ่งยื่นส่งต่อศาลหรือในกรณีที่ศาลรับฟ้องพยานหลักฐานนั้น จะถูกยื่นส่งต่อศาล และอาจตรวจสอบพยานหลักฐานที่ถูกยึดไว้เป็นของกลางได้ หากได้แสดงให้เห็นถึงผลประโยชน์อันถูกต้องสมควร⁴⁵

3.1.4.3 วิธีการคุ้มครองพยานตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

การคุ้มครองพยานตามมาตรการเสริมนี้ นั้น ปรากฏในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพราะการคุ้มครองดังกล่าวครอบคลุมเฉพาะในกรณีที่มีการพิจารณาคดีอาญา แต่ไม่ครอบคลุมถึงกรณีนอกศาล ซึ่งทำให้ประสิทธิภาพในการคุ้มครองพยานอาจไม่เพียงพอ จึงจำเป็นต้องมีการคุ้มครองอีกส่วนเข้ามาเสริม คือการคุ้มครองในกฎหมายตำรวจ โดยตำรวจจะต้องเคารพต่อกระบวนการที่ดำเนินการ โดยพนักงานอัยการและศาล โดยมาตรการในการคุ้มครองพยานตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ตำรวจนี้ สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้⁴⁶

⁴⁵ Criminal Procedure Code (Strafprozeßordnung, StPO)

Section 406 e (1) An attorney-at-law may inspect for the aggrieved person the files which are available to the court or, if public charges were preferred, would have to be submitted to it, and may inspect officially impounded pieces of evidence, if he shows a legitimate interest. In the cases mentioned in Section 395 such legitimate interest need not be shown

(2) Inspection of the files shall be refused if overriding interests worthy of protection, either of the accused or of other persons, constitute an obstacle thereto. It may be refused if the purpose of the investigation appears to be jeopardized or if the proceedings would be considerably delayed thereby

(3) Upon application and unless important reasons constitute an obstacle, the attorney-at-law may be handed the files, but not the pieces of evidence, to take to his office or private premises

(4) The public prosecution office shall decide whether to grant inspection of the files in preparatory proceedings and after final conclusion of the proceedings, or otherwise the presiding judge of the court seized of the case. If the public prosecution office refuses inspection of the files, a court decision pursuant to Section 161a subsection (3), second to fourth sentences, may be applied for; the presiding judge's decision shall be incontestable

(5) Under the conditions in subsection (1) the aggrieved person may be given information and copies from the files; subsections (2) and (4), first sentence, shall apply mutatis mutandis

⁴⁶ วีระพงษ์ บุญโญภาส และคนอื่น ๆ. (2546). *โครงการศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารจัดการระบบงานคุ้มครองพยานของสำนักงาน คุ้มครองพยาน กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ข้อมูลอาชญากรรมทางธุรกิจและการฟอกเงิน คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 62-64.

- 1) สอดส่องสภาพจิตใจของผู้ที่เข้ามาเป็นพยาน
- 2) จัดเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าไปคุ้มครองพยาน โดยต้องใช้ระยะเวลาที่ยาวนานกว่าปกติ เพราะให้ครอบคลุมถึงกรณีนอกศาล หรือหลังจากการพิจารณาสิ้นสุดลง
- 3) เปลี่ยนชื่อหรือนามสกุล ให้พยานใหม่รวมทั้งจัดหาที่อยู่อาศัยใหม่ งานใหม่ ซึ่งอาจเป็นในต่างประเทศหรือในต่างประเทศ
- 4) ให้ความช่วยเหลือและให้เงินเลี้ยงชีพเป็นการชั่วคราว เพื่อช่วยให้มีชีวิตใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้มีอาชีพใหม่

สำหรับในทางปฏิบัติ องค์กรศาลและตำรวจได้ร่วมมือกันจัดให้มีโครงการคุ้มครองพยานเพื่อคุ้มครองพยานที่ตกอยู่ในอันตราย ด้วยเหตุนี้จึงมีการจัดตั้งหน่วยงานคุ้มครองพยานขึ้น โดยเฉพาะรวมทั้งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมได้กำหนดแนวทางเกี่ยวกับการดำเนินการคุ้มครองพยานร่วมกัน โดยต้องคำนึงถึงความปลอดภัยในการดำเนินชีวิตของพยานชั่วคราว การสังเกตการณ์ในลักษณะให้การคุ้มครอง และการจัดให้มีเอกสารยืนยันตัวตนคนใหม่ เป็นต้น

3.1.5 การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาของประเทศญี่ปุ่น

กฎหมายของประเทศญี่ปุ่นในเรื่องของการคุ้มครองพยานนั้น จากการศึกษาพบว่าในประเทศญี่ปุ่นไม่มีกฎหมายเฉพาะที่บัญญัติไว้ในเรื่องดังกล่าว โดยการบังคับใช้ในเรื่องการคุ้มครองพยานนั้นจะอาศัยจากการเทียบเคียงบทกฎหมาย หรือเทียบเคียงจากพฤติการณ์ในการกระทำความผิดของผู้กระทำ ซึ่งกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศญี่ปุ่น

3.1.5.1 วิธีคุ้มครองพยานในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในประเทศญี่ปุ่น ได้กำหนดให้ศาลไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวจำเลย ในลักษณะของการคุ้มครองพยานไว้อย่างชัดเจน โดยจำเลยจะไม่ได้รับการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว หากปรากฏเหตุผลที่ควรเชื่อว่าจำเลยจะไปข่มขู่ หรือทำอันตรายแก่ร่างกาย หรือทรัพย์สินของพยานหรือญาติของพยาน ซึ่งจะมีด้วยกัน 2 กรณีคือ

- 1) เมื่อมีคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว เมื่อศาลพิจารณาให้เห็นว่ามีเหตุอันเชื่อได้ว่า จำเลยอาจทำอันตราย หรือคุกคามต่อร่างกาย หรือทรัพย์สินของผู้เสียหายหรือบุคคลใด ๆ ก็ตาม ซึ่งรู้เห็นเกี่ยวกับคดี รวมถึงญาติพี่น้องของบุคคลดังกล่าวนั้น จำเลยจะไม่ได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว⁴⁷

⁴⁷ The Code of Criminal Procedure Article 89

(v) There is probable cause to suspect that the accused may harm or threaten the body or property of the victim or any other person who is deemed to have essential knowledge for the trial of the case or the relatives of such persons

2) เมื่อมีคำร้องขอจากอัยการ หรือเมื่อศาลเห็นเอง ศาลก็มีอำนาจที่จะสั่งให้มีการถอนการประกันตัว หรือลดการบังคับคดีก็ได้ หากจำเลยได้กระทำอันตราย หรือพยายามกระทำอันตรายต่อร่างกาย หรือทรัพย์สิน หรือกระทำการข่มขู่ผู้เสียหายหรือบุคคลใด ๆ ที่เกี่ยวข้องในคดีนั้น⁴⁸

3.1.5.2 การใช้ดุลยพินิจของศาลในการคุ้มครองพยาน

ในการซักถามพยาน หลังจากที่ได้รับฟังความคิดเห็นของพนักงานอัยการ และจำเลยหรือทนายความของจำเลยแล้ว หากศาลพิจารณาถึงปัจจัย ดังต่อไปนี้⁴⁹

1) พฤติกรรมของพยานว่ามีแนวโน้มที่จะรู้สึกกดดันและแนวโน้มที่จะได้รับอันตรายอย่างจริงจังในขณะที่เป็นพยานในการปรากฏตัวของผู้ถูกกล่าวหา (รวมถึงกรณีเมื่อศาลเชื่อว่าจะมีความเหมาะสมให้ใช้มาตรการเพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาและพยานไม่สามารถแยกแยะสถานะของอีกฝ่ายหนึ่งจากด้านใดด้านหนึ่งหรือจากทั้งสองฝ่าย)

2) ศาลอาจรับฟังความเห็นของพนักงานอัยการและผู้ถูกกล่าวหา หรือคำแนะนำเมื่อเห็นว่าเหมาะสม โดยคำนึงถึงลักษณะของอาชญากรรม อายุของพยาน จิตใจ หรือสภาพร่างกาย หรือผลกระทบต่อ

⁴⁸ The Code of Criminal Procedure Article 96

The court may, upon the request of a public prosecutor or ex officio, rescind the bail or suspension of the execution of detention by a ruling when:

(iv) The accused has harmed or tried to harm the body or property of the victim, any other person who is deemed to have essential knowledge for the trial of the case or the relatives of such persons or has threatened them

⁴⁹ The Code of Criminal Procedure Article 157-3

(1) In the examination of a witness the court may, after hearing the opinions of the public prosecutor and the accused or his/her counsel, when, taking into account the nature of the crime, the witness's age, mental or physical condition, relationship with the accused or other circumstances that the witness is likely to feel pressure and his/her peace of mind is likely to be seriously harmed while testifying in the presence of the accused (including cases with the method provided in paragraph (1) of the following Article) and when the court believes it to be appropriate, take measures so that the accused and the witness cannot discern the state of the other either from one side or from both sides; provided, however, that measures to make it impossible for the accused to discern the state of the witness may only be taken when counsel is present

(2) In the examination of a witness, the court may, after hearing the opinions of the public prosecutor and the accused or his/her counsel, when it believes it to be appropriate, taking into account the nature of the crime, the witness's age, mental or physical condition or effects upon his/her honor or other circumstances, take measures so that the spectators and the witness cannot discern the state of the other

เกียรติยศพยาน หรือสถานการณอื่น ๆ ใช้มาตรการเพื่อให้ผู้ชมและพยานไม่สามารถแยกแยะสถานะของอีกฝ่ายได้

ในการสืบพยานศาลอาจได้ยินความเห็นของพนักงานอัยการและผู้ถูกกล่าวหาหรือคำแนะนำเมื่อคำนึงถึงลักษณะของอาชญากรรมอายุของพยานสภาพจิตใจหรือร่างกาย ความสัมพันธ์กับผู้ถูกกล่าวหาหรือสถานการณอื่น ๆ ที่พยานมีแนวโน้มที่จะรู้สึกกดดันและสบายใจมีแนวโน้มที่จะได้รับอันตรายอย่างจริงจังในขณะที่เป็นพยานในการปรากฏตัวของผู้ถูกกล่าวหา และเมื่อศาลเชื่อว่าจะมีความเหมาะสมให้ใช้มาตรการเพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาและพยานไม่สามารถแยกแยะสถานะของอีกฝ่ายได้ไม่ว่าจากด้านใดด้านหนึ่งหรือจากทั้งสองฝ่าย อย่างไรก็ตามหากมาตรการนั้นทำให้เป็นไปได้ที่ผู้ต้องหาจะมองเห็นสถานะของพยานนั้นจะต้องดำเนินการก็ต่อเมื่อมีคำแนะนำ

ในการสืบพยานศาลอาจได้ยินความเห็นของพนักงานอัยการและผู้ถูกกล่าวหาหรือคำแนะนำ เมื่อเห็นว่าจะมีความเหมาะสมโดยคำนึงถึงลักษณะของอาชญากรรม อายุสภาพจิตใจหรือร่างกาย หรือผลกระทบต่อเกียรติ หรือสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ของพวกเขาใช้มาตรการเพื่อให้ผู้ชมและพยานไม่สามารถแยกแยะสถานะของอีกฝ่ายได้

3.1.5.3 การปกปิดหรือห้ามเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของพยาน

เมื่อตรวจสอบพยานพยานผู้เชี่ยวชาญล่ามหรือนักแปลหากผู้พิพากษาหัวหน้าพบว่ามีความเสี่ยงที่ร่างกายหรือทรัพย์สินของบุคคลเหล่านี้หรือญาติของพวกเขาหรือญาติของพวกเขาอาจได้รับอันตรายข่มขู่หรือสับสนและพยานพยานผู้เชี่ยวชาญ ผู้แปลหรือล่ามจะไม่สามารถให้การเป็นพยานได้อย่างเต็มที่หากที่อยู่หรือสถานที่ทำงานหรือเรื่องอื่น ๆ ที่ระบุถึงตำแหน่งโดยทั่วไปของบุคคลเหล่านี้เปิดเผยผู้พิพากษาที่เป็นประธานอาจวางข้อ จำกัด เกี่ยวกับคำถามเหล่านี้ โดยมีเงื่อนไขว่าจะไม่นำมาใช้เมื่อข้อ จำกัด ในการตรวจสอบของพนักงานอัยการอาจแทรกแซงอย่างมากกับการพิสูจน์กรณีหรือเมื่อข้อ จำกัด ในการตรวจสอบโดยผู้ถูกกล่าวหาหรือคำแนะนำของอาจเป็นอันตรายอย่างมากต่อการป้องกันจำเลย⁵⁰

⁵⁰ The Code of Criminal Procedure Article 295(2)

When examining a witness, an expert witness, an interpreter or a translator, if the presiding judge finds that there is a risk that the body or property of these persons or their relatives may be harmed, threatened or confused and that the witness, expert witness, interpreter or translator will not be able to give full testimony if his/her address or work place or other matters specifying the ordinary whereabouts of these persons are disclosed, the presiding judge may place limitations on questions concerning these matters; provided, however, that this shall not apply when limitations on the

3.2 มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาของประเทศไทย

พัฒนาการในการคุ้มครองพยานบุคคล ในคดีอาญาของประเทศไทยนั้น ในตอนแรกพบว่า ไม่มีกฎหมายบัญญัติรับรองสิทธิของพยานบุคคลในคดีอาญา ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยเป็นการเฉพาะ แต่ในเรื่องความปลอดภัยของพยานบุคคลจะแทรกอยู่ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ส่วนบทบัญญัติคุ้มครองพยานก็มีกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในบางกรณี และพบในระเบียบปฏิบัติหรือนโยบายภายในขององค์กรบ้าง ซึ่งก็เป็นไปอย่างกว้าง ๆ ต่อมาจึงเริ่มมีแนวคิดในการคุ้มครองพยานขึ้น โดยเริ่มจากการที่พบปัญหาทั้งในชั้นสอบสวน และชั้นพิจารณาคดีของศาล ในส่วนของการแสวงหาได้มาซึ่งพยานบุคคลในคดีอาญา และแนวโน้มของการประกอบอาชญากรรมที่มีลักษณะซับซ้อน และใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยขึ้น โดยเฉพาะในรูปแบบขององค์กรอาชญากรรม และอาชญากรรมข้ามชาติ จึงจำเป็นต้องปรับปรุงกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานบุคคลที่มีความสำคัญในคดีอาญา โดยรัฐได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงได้พิจารณาหามาตรการ และกำหนดกฎเกณฑ์ทางกฎหมายอันที่จะป้องกัน และปราบปรามกลุ่มอาชญากรเหล่านี้ ซึ่งมาตรการสำคัญประการหนึ่งที่รัฐนำมาเป็นเครื่องมือเสริมสร้างประสิทธิภาพ ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมดังกล่าว คือการออกพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาใช้บังคับ นับได้ว่าเป็นครั้งแรกของการวางหลักเกณฑ์การคุ้มครองพยาน โดยกฎหมายอย่างเต็มรูปแบบของประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดให้มีมาตรการคุ้มครองพยานที่มีประสิทธิภาพ และเพื่อให้การแสวงหาพยานหลักฐาน เพื่อพิสูจน์ความผิดเป็นไปได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

3.2.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเป็นกฎหมายสูงสุด ที่ใช้ในการปกครองประเทศ และกฎหมายอื่นจะขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญมิได้นั้น ได้ให้ความสำคัญในเรื่องเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน (Protection of the Rights and Freedoms of Citizens) จึงได้บัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรไว้ในรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นการยืนยัน และสร้างหลักประกันว่ารัฐให้คำมั่นสัญญากับประชาชนของรัฐว่าการใช้อำนาจรัฐทั้งปวงจะต้องคำนึงถึงการรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญ ซึ่งสิทธินั้นกล่าวโดยย่อว่าเป็นประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครอง โดยกฎหมายมีผู้ทรงสิทธิที่บุคคลอื่นจะมาละเมิดมิได้ โดยรัฐธรรมนูญได้ให้หลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพไว้สามรูปแบบ คือ

public prosecutor's examination may interfere considerably with proving the case, or when limitations on the examination by the accused or his/her counsel may substantially harm the defense of the accused

การให้หลักประกันแบบเป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน การให้หลักประกันแบบปริยาย คือเป็นที่เข้าใจ และรู้กันอยู่ทั่วไป และการให้หลักประกัน โดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ เมื่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลได้รับหลักประกันตามรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งตามสามรูปแบบนี้ ผลที่ตามมาคือองค์การของรัฐทุกองค์การจะต้องผูกพันที่จะต้องดำเนินการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล โดยไม่ละเมิดหรือขัดแย้งต่อสิทธิ เสรีภาพของบุคคล และองค์การอื่นของรัฐที่มีอำนาจ หน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมาย และตีความกฎหมาย พนักงานเจ้าหน้าที่ขององค์การเหล่านี้ก็ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญอย่างเคร่งครัด

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้วางหลักการใหม่ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนชาวไทยไว้ ดังนี้

3.2.1.1 รับรองสิทธิและเสรีภาพให้มากขึ้น กล่าวคือ รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้รับรองสิทธิของชุมชนไว้มากกว่าเดิม และกระจายอยู่ในหลายมาตรา เพื่อให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ มากขึ้น เช่น มีส่วนร่วมพัฒนาประเทศ การจัดทำบริการสาธารณะ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การต่อต้านการทุจริต การตัดสินใจทางการเมือง และการอื่นที่มีผลกระทบต่อชุมชน ทั้งนี้ เพราะคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญมีหลักคิดว่าหากชุมชนไทยมีความเข้มแข็งจะเป็นกำลังในการพัฒนาชาติบ้านเมือง ซึ่งในเรื่องของสิทธิชุมชนมีเรื่องใหม่ ๆ หลายเรื่องที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ และบางเรื่องมาจากการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนที่มีข้อเรียกร้องในเรื่องการขอให้มีการจัดสวัสดิการในชุมชน ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 43 (4)

3.2.1.2 การใช้สิทธิเสรีภาพต้องมีความรับผิดชอบหรือมีขอบเขต ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้กำหนดกรอบการใช้สิทธิเสรีภาพตามหลักสากล ไว้ 3 ประการ คือ ต้องไม่กระทบความมั่นคงปลอดภัยของชาติ ต้องไม่กระทบความสงบเรียบร้อย และต้องไม่กระทบสิทธิเสรีภาพของคนอื่น

3.2.1.3 กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ต้องทำให้ประชาชนใช้สิทธิและเสรีภาพได้ กล่าวคือ ในแง่ของตัวบุคคล โดยต้องมีความเข้าใจในฐานะปัจเจกบุคคล เพราะต่อไปประชาชนจะถกเถียงเรื่องสิทธิกันมากขึ้น และในกรณีที่บ้านมีปัญหาเรื่องต่าง ๆ เช่น การประท้วงต่าง ๆ รัฐต้องพิจารณาได้ว่าเกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้หรือไม่ บุคคลเหล่านั้นสามารถใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญได้หรือไม่ รัฐจึงจะให้คำแนะนำกับประชาชนได้

3.2.1.4 การกำหนดมาตรการทั่วไปในการตรากฎหมาย บทบัญญัติมาตรา 77⁵¹ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดให้มีมาตรการทั่วไป มาตรการก่อนการตรา

⁵¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

กฎหมาย และมาตรการเมื่อกฎหมายมีผลใช้บังคับแล้ว และมาตรการควบคุมเนื้อหาของกฎหมาย เพื่อเป็นแนวทางการจัดทำและการเสนอร่างกฎหมายและเป็นการพัฒนากฎหมาย โดยการบัญญัติของมาตรา 77 นี้ เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลกฎหมายได้สะดวก และสามารถเข้าใจเนื้อหาสาระของกฎหมายได้ง่าย สามารถอธิบายได้ดังนี้

- 1) รัฐพึงจัดให้มีกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็น
- 2) รัฐพึงยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมาย
 - ที่หมดความจำเป็นโดยไม่ชักช้าเพื่อไม่ให้เป็นการกระทบประชาชน
 - ไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์โดยไม่ชักช้าเพื่อไม่ให้เป็นการกระทบประชาชน
 - ที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตโดยไม่ชักช้าเพื่อไม่ให้เป็นการกระทบประชาชน
 - ที่เป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพโดยไม่ชักช้าเพื่อไม่ให้เป็นการกระทบประชาชน
- 3) รัฐพึงดำเนินการให้ประชาชนเข้าถึงตัวบทกฎหมายต่าง ๆ ได้โดยสะดวกและสามารถ

เข้าใจ กฎหมายได้ง่ายเพื่อปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้อง

- 4) หลักการก่อนการตรากฎหมาย
 - รัฐพึงจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง
 - รัฐพึงวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายอย่างรอบด้านและเป็นระบบ
 - รัฐพึงเปิดเผยผลการรับฟังความคิดเห็นและการวิเคราะห์ที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายต่อ

ประชาชน

มาตรา 77 บัญญัติว่า รัฐพึงจัดให้มีกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็น และยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ หรือที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพโดยไม่ชักช้าเพื่อไม่ให้เป็นการกระทบประชาชน และดำเนินการให้ประชาชนเข้าถึงตัวบทกฎหมายต่าง ๆ ได้โดยสะดวกและสามารถเข้าใจกฎหมายได้ง่ายเพื่อปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้อง

ก่อนการตรากฎหมายทุกฉบับ รัฐพึงจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายอย่างรอบด้านและเป็นระบบ รวมทั้งเปิดเผยผลการรับฟังความคิดเห็น และการวิเคราะห์นั้นต่อประชาชน และนำมาประกอบการพิจารณาในกระบวนการตรากฎหมายทุกขั้นตอน เมื่อกฎหมายมีผลใช้บังคับแล้ว รัฐพึงจัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายในรอบระยะเวลาที่กำหนด โดยรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วย เพื่อพัฒนากฎหมายทุกฉบับให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป

รัฐพึงใช้ระบบอนุญาตและระบบคณะกรรมการในกฎหมายเฉพาะกรณีที่สำคัญ พึงกำหนดหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐและระยะเวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายให้ชัดเจน และพึงกำหนดโทษอาญาเฉพาะความผิดร้ายแรง

- รัฐพึงนำมาประกอบการพิจารณาในกระบวนการตรากฎหมายทุกชั้นตอน

5) หลักการเมื่อกฎหมายมีผลใช้บังคับแล้ว รัฐพึงจัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายทุกกรอบระยะเวลาที่กำหนดโดยรับฟัง ความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วย เพื่อพัฒนากฎหมายทุกฉบับให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป

3.2.2 ประมวลกฎหมายอาญา

ประมวลกฎหมายอาญาไม่ได้กำหนดถึงสิทธิของพยาน ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิธีการในการคุ้มครองพยานโดยเฉพาะ แต่จะเป็นการสอดแทรกไว้ในบทบัญญัติในมาตราต่าง ๆ ที่มีความผิดทางอาญา เมื่อได้กระทำการที่ถือได้ว่าเป็นการคุกคามพยาน โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

3.2.2.1 ความรับผิดทางอาญา สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประการ ได้แก่

ประการแรก บทบัญญัติความผิดที่เกี่ยวกับการทำลายพยานหลักฐาน ไม่ว่าจะเป็นการกระทำใด ๆ ก็ตามหากเป็นการกระทำที่ถือได้ว่าเป็นการทำลายแล้วนั้นล้วนเป็นความผิดทั้งสิ้น⁵² ซึ่งคำว่า “พยานหลักฐาน” หมายความว่า พยานทุกชนิด เช่น พยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ ที่สำคัญคือสิ่งที่ทำให้เสียหาย ทำลาย ซ่อนเร้น เอาไปเสีย หรือทำให้สูญหาย หรือทำให้ไร้ประโยชน์นั้น ต้องเป็นพยานหลักฐานในคดีอาญา⁵³

ประการที่สอง บทบัญญัติความผิดที่เป็นการกระทำต่อบุคคลทั่วไป การกระทำใด ๆ ต่อบุคคล ที่อยู่ในฐานะพยาน เพื่อไม่ให้พยานไปให้ข้อเท็จจริง ถือเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา⁵⁴ โดยความผิดต่อชีวิตและร่างกาย เช่น มาตรา 289 มาตรา 295 มาตรา 391 การกระทำต่อพยานบุคคล เพื่อให้พยานไปให้การเบิกความในคดีนั้น อาจถึงขั้นที่กระทำต่อร่างกาย หรือชีวิตของพยาน เนื่องจากผู้กระทำการต้องการให้แน่ใจว่าพยานจะมีความหวาดกลัวจนไม่ ประสงค์จะไปให้ข้อเท็จจริงต่อเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หรือพยานจะไม่สามารถไปให้ข้อเท็จจริงได้เลย

⁵² ประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา 184 บัญญัติว่า ผู้ใดเพื่อจะช่วยเหลือผู้อื่นมิให้ต้องรับโทษ หรือให้รับโทษน้อยลง ทำให้เสียหาย ทำลาย ซ่อนเร้น เอาไปเสีย หรือทำให้สูญหายหรือไร้ประโยชน์ ซึ่งพยานหลักฐานในการกระทำความผิด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

⁵³ ทวีเกียรติ มินะกะนิษฐ. (2562). *คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาคทั่วไป*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 235.

⁵⁴ จิตติ ดิงศักดิ์. (2555). *กฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 1*. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. หน้า 681-682.

3.2.2.2 มาตรการเพื่อความปลอดภัย

มาตรการในการป้องกันความปลอดภัยนั้น ได้กำหนดขึ้นตามสภาพที่เป็นอันตรายซึ่งบุคคลนั้นได้แสดงออกมาว่าจะเกิดความปลอดภัยในอนาคต หน่วยงานของรัฐจึงต้องจัดหาวิธีการใด ๆ ก็ตามเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำผิดที่เป็นอันตรายเกิดขึ้น อันเป็นการป้องกันการกระทำผิดที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เมื่อมีการกระทำผิดแล้วไม่ให้เกิดการกระทำผิดอีก การฟ้องผู้กระทำผิดเพื่อให้ศาลพิพากษาลงโทษ ไม่ว่าจะเป็นโทษประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน เป็นเพียงมาตรการหนึ่งที่ใช้ในการปราบปรามอาชญากรรม หลังจากที่มีการกระทำผิดเกิดขึ้นแล้วเท่านั้น⁵⁵

ดังนั้น การใช้มาตรการในการลงโทษอย่างเดียวกัก็เพียงพอที่จะปราบปรามและ แก้ไขปัญหาอาชญากรรมได้ แต่ในสภาพสังคมปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปมากอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจมีการขยายตัวมากขึ้น มีการแข่งขันทางเศรษฐกิจจนบางครั้งนำไปสู่การกระทำผิดจึงจำเป็นต้องหามาตรการในการป้องกันและลดปัญหาอาชญากรรม ได้แก่ การบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยซึ่งกฎหมายมุ่งประสงค์คุ้มครองป้องกันสังคมไว้ก่อนที่จะมีการกระทำผิดขึ้น เนื่องจาก หากปล่อยให้มีการกระทำผิดเกิดขึ้นแล้ว ย่อมจะนำความเสียหายมาสู่ประชาชนและสังคมซึ่งยากที่จะเยียวยาแก้ไขความเสียหายเหล่านั้นได้

3.2.3 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องในการคุ้มครองพยาน สามารถยกตัวอย่างได้ ดังต่อไปนี้

1) การคุ้มครองพยานจากการเปิดเผยพยานหลักฐานในบัญชีระบุพยาน การเปิดเผยพยานหลักฐานมีกำหนดไว้ในเรื่องการยื่นบัญชีระบุพยานในคดีอาญา ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 กรณี คือ คดีอาญาที่ศาลกำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐานก่อนกำหนดวันนัดสืบพยาน ตาม มาตรา 173/1 และคดีอาญาที่ศาลมิได้กำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐานตามมาตรา 229/1⁵⁶

2) การพิจารณาลับถือเป็นอีกมาตรการหนึ่งในการคุ้มครองพยาน ซึ่งการพิจารณาลับจะกระทำได้อต่อเมื่อเป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายมาตรา 177 และมาตรา 178 เท่านั้น เนื่องจากการพิจารณาคดีอาญาตามปกตินั้น จะต้องกระทำโดยเปิดเผยเพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลมีความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบการพิจารณาคดีนั้นได้

⁵⁵ ณรงค์ ใจหาญ. (2543). *กฎหมายอาญาว่าด้วยโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 142.

⁵⁶ สาวิตรี สุขศรี. (2544). “การคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคลในคดีอาญา”. *วารสารนิติศาสตร์*. 12 (9). หน้า 23.

3) การพิจารณาลับหลังจำเลย ถือเป็นการคุ้มครองพยานอย่างหนึ่ง โดยไม่ให้จำเลยคุกคามพยานในชั้นพิจารณาได้ ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญามีหลักสำคัญคือการพิจารณา และสืบพยานจะต้องกระทำต่อหน้าจำเลย การพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยจะกระทำได้อาจต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด ให้เป็นกรณีที่เข้าข้อยกเว้นให้ทำการพิจารณาลับหลังจำเลยได้ ได้แก่ กรณีที่อัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสิบปี⁵⁷ เป็นต้น

4) การถามพยาน ศาลมีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมกระบวนการพิจารณาการสืบพยานให้ดำเนินไปอย่างสงบเรียบร้อย และมีความเหมาะสม ถือเป็นการคุ้มครองพยาน และสิทธิของพยานอย่างหนึ่ง โดยจะควบคุมการซักถามพยานของคู่ความเป็นสำคัญไม่ให้พยานต้องถูกถามคำถาม ซึ่งอาจทำให้พยานถูกฟ้องเป็นคดีอาญาหรือถูกถามด้วยคำถามที่เป็นการข่มขู่ คุกคาม หรือหมิ่นประมาทพยาน เป็นต้น

5) การไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว หากศาลเห็นว่ามีความผิดอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหา หรือจำเลยจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น ศาลก็มีอำนาจไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเพื่อควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ไม่ให้ไปก่อเหตุดังกล่าวได้อีก

3.2.4 พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

กระบวนการยุติธรรมคดีอาญา เป็นคดีที่ต้องค้นหาความจริงด้วยการพิสูจน์ประจักษ์พยานหลักฐานต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทำให้การของพยานบุคคล แต่เนื่องจากในบางกรณีผู้กระทำผิดเป็นผู้มีอิทธิพลทำให้ไม่มีใครกล้ามาเป็นพยาน เพราะเกรงจะเกิดภัยอันตรายกับตนเองและบุคคลใกล้ชิด กระบวนการยุติธรรมจึงไม่สามารถนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษได้ ฉะนั้นรัฐธรรมนูญจึงกำหนดให้รัฐมีหน้าที่คุ้มครองพยานในคดีอาญาให้ได้รับความปลอดภัย ตลอดจนผู้ที่มีความใกล้ชิดกับพยาน เช่น พ่อแม่ สามีน ภรรยา หรือบุตรของ

⁵⁷ ประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา 172 ทวิ บัญญัติว่า ภายหลังที่ศาลได้ดำเนินการตามมาตรา 172 วรรค 2 แล้ว เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควร เพื่อให้การดำเนินการพิจารณาเป็นไปโดยไม่ชักช้า ศาลมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้ในกรณี ดังต่อไปนี้

(1) ในคดีมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสิบปี จะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม หรือในคดีมีโทษปรับสถานเดียว เมื่อจำเลยมีทนายและจำเลยได้รับอนุญาตจากศาลที่จะไม่มาฟังการพิจารณาและการสืบพยาน

(2) ในคดีที่มีจำเลยหลายคน ถ้าศาลพอใจตามคำแถลงของโจทก์ว่า การพิจารณาและการสืบพยานตามที่โจทก์ขอให้กระทำไม่เกี่ยวข้องกับจำเลยคนใด ศาลจะพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยคนนั้นก็ได้

(3) ในคดีที่มีจำเลยหลายคน ถ้าศาลเห็นสมควรจะพิจารณาและสืบพยานจำเลยคนหนึ่ง ๆ ลับหลังจำเลยคนอื่นก็ได้

ในคดีที่ศาลพิจารณาและสืบพยานตาม (2) หรือ (3) ลับหลังจำเลยคนใด ไม่ว่ากรณีจะเป็นประการใด ห้ามมิให้ศาลรับฟังการพิจารณา และการสืบพยาน ที่กระทำลับหลังนั้นเป็นผลเสียหายแก่จำเลยคนนั้น

พยานให้ได้รับความปลอดภัยด้วย และกำหนดให้มีค่าตอบแทนตามสมควร เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน และพัฒนากระบวนการยุติธรรมของไทย

ในพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 3 ได้กำหนดค่านิยามของคำว่า “พยาน”⁵⁸ เอาไว้อย่างชัดเจนเพื่อเป็นการให้ความหมายของคำว่า พยาน และได้ให้ความหมายของคำว่า “ความปลอดภัย”⁵⁹ ไว้ด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ประชาชนที่จะเข้ามาเป็นพยานในคดีอาญาก็จะต้องได้รับความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย และอื่น ๆ ตามความเหมาะสม โดยที่รัฐจะต้องเป็นผู้จัดหาหน่วยงานเข้ามาคุ้มครองประชาชนที่เข้ามาเป็นพยานให้ในคดีอาญา

3.2.4.1 การใช้มาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยาน

การคุ้มครองพยาน ตามมาตรการทั่วไปตามมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ได้กำหนดไว้ให้รวมถึงการจัดให้พยานอยู่ในสถานที่ที่ปลอดภัย และการปกปิดมิให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยานได้ โดยให้พิจารณาตามความเหมาะสมแก่สถานะ และสภาพของพยาน และลักษณะของคดีอาญาที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้กรณีที่เป็นพยานหรือผู้เกี่ยวข้องอาจร้องขอให้เจ้าพนักงานตำรวจให้ความคุ้มครองได้ตามความจำเป็น อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะเป็นกรณีใดก็ตามในการให้ความคุ้มครองต้องได้รับความยินยอมจากพยานเสมอ⁶⁰ นอกจากนี้ กรณีสามีภริยา บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือผู้ที่ใกล้ชิดกับพยาน พยานอาจร้องขอให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องพิจารณาให้การคุ้มครองตามมาตรการทั่วไปนี้ แก่บุคคลดังกล่าวได้ตามที่เห็นสมควร แต่บุคคลเหล่านี้จะต้องให้ความยินยอมให้มีการใช้มาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยานแก่ตนด้วย

⁵⁸ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

มาตรา 3 บัญญัติว่า “พยาน” หมายความว่า พยานบุคคลซึ่งจะมาให้ หรือได้ให้ข้อเท็จจริง ต่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา หรือศาลในการดำเนินคดีอาญารวมทั้งผู้ชำนาญการพิเศษ แต่มิให้หมายความรวมถึงจำเลยที่อ้างตนเองเป็นพยาน

⁵⁹ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

มาตรา 3 บัญญัติว่า “ความปลอดภัย” ให้หมายความว่า ความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดของพยาน ทั้งก่อน ขณะ และหลังมาเป็นพยาน

⁶⁰ วีระพงษ์ บุญโญภาส และคณะ. (2546). *การบริหารจัดการระบบงานคุ้มครองพยานของสำนักงานคุ้มครองพยานคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546*. เอกสารประกอบการสัมมนา. หน้า 10-12.

3.2.4.2 การใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน

มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานเป็นมาตรการคุ้มครองที่ยกระดับความสำคัญของการคุ้มครองความปลอดภัยให้กับพยาน โดยคดีที่จะร้องขอรับการคุ้มครองจะต้องเป็นคดี ตามที่กฎหมายคุ้มครองพยานกำหนดไว้ และต้องพิจารณาถึงความร้ายแรงแห่งคดี และการกระทำผิดที่มีลักษณะเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายอาชญากรรม กระทบต่อความสงบเรียบร้อย และความมั่นคงแห่งรัฐ โดยมาตรการพิเศษใช้กับพยานเฉพาะบางคดีที่กำหนดไว้ เนื่องจากเป็นคดีที่สำคัญ และจำเป็นต้องให้การคุ้มครองเป็นการเฉพาะ เพื่อคุ้มครองพยานให้ได้รับความปลอดภัยมากยิ่งขึ้น เนื่องจากมาตรการทั่วไปอาจไม่เพียงพอต่อการคุ้มครองพยาน ให้พ้นจากภัยอันตรายที่อาจเกิดขึ้นต่อพยานได้ ทั้งนี้ สำหรับกรณีเจ้าพนักงานเป็นผู้เห็นเอง จะต้องได้รับความยินยอมของพยานด้วย⁶¹

การสั่งใช้มาตรการพิเศษ เมื่อคำร้องขอรับการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษได้ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องแล้ว รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายมีอำนาจสั่งการให้ใช้หรือไม่ให้ใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน ดำเนินการคุ้มครองพยาน สำนักงานคุ้มครองพยาน หรือหน่วยงานที่ร้องขอจะกำหนดมาตรการคุ้มครองพยานภายใต้ความเหมาะสมแก่สถานสภาพของพยาน ลักษณะและความร้ายแรงของคดี โดยกำหนดมาตรการคุ้มครองและช่วยเหลือ เช่น การจัดเจ้าหน้าที่คุ้มครอง การย้ายที่อยู่ การจ่ายค่าเลี้ยงชีพ เป็นต้น

การอุทธรณ์กรณีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายมีคำสั่ง ไม่รับคำร้อง หากผู้ได้รับคำสั่งไม่พอใจคำสั่งก็มีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งนั้น โดยยื่นได้ที่ศาลยุติธรรมชั้นต้น หรือศาลทหารชั้นต้นที่มีเขตอำนาจเหนือคดี หรือที่บุคคลนั้นมีที่อยู่ ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่ง คดีอาญาที่พยานสามารถร้องขอรับการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษได้

⁶¹ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

มาตรา 9 บัญญัติว่า เมื่อปรากฏแน่ชัดหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าพยานจะไม่ได้ได้รับความปลอดภัย พยานหรือบุคคลอื่นใดซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องกับ พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา หรือพนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา อาจยื่นคำร้องต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย เพื่อขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน ทั้งนี้ต้องได้รับความยินยอมของพยานด้วย

เมื่อได้รับคำร้องตามวรรคหนึ่ง ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย พิจารณาสั่งการ โดยด่วน ถ้ามีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าพยานจะไม่ได้ได้รับความปลอดภัย ก็ให้สั่งให้ใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน

การยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่ง และการดำเนินการตามวรรคสอง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง